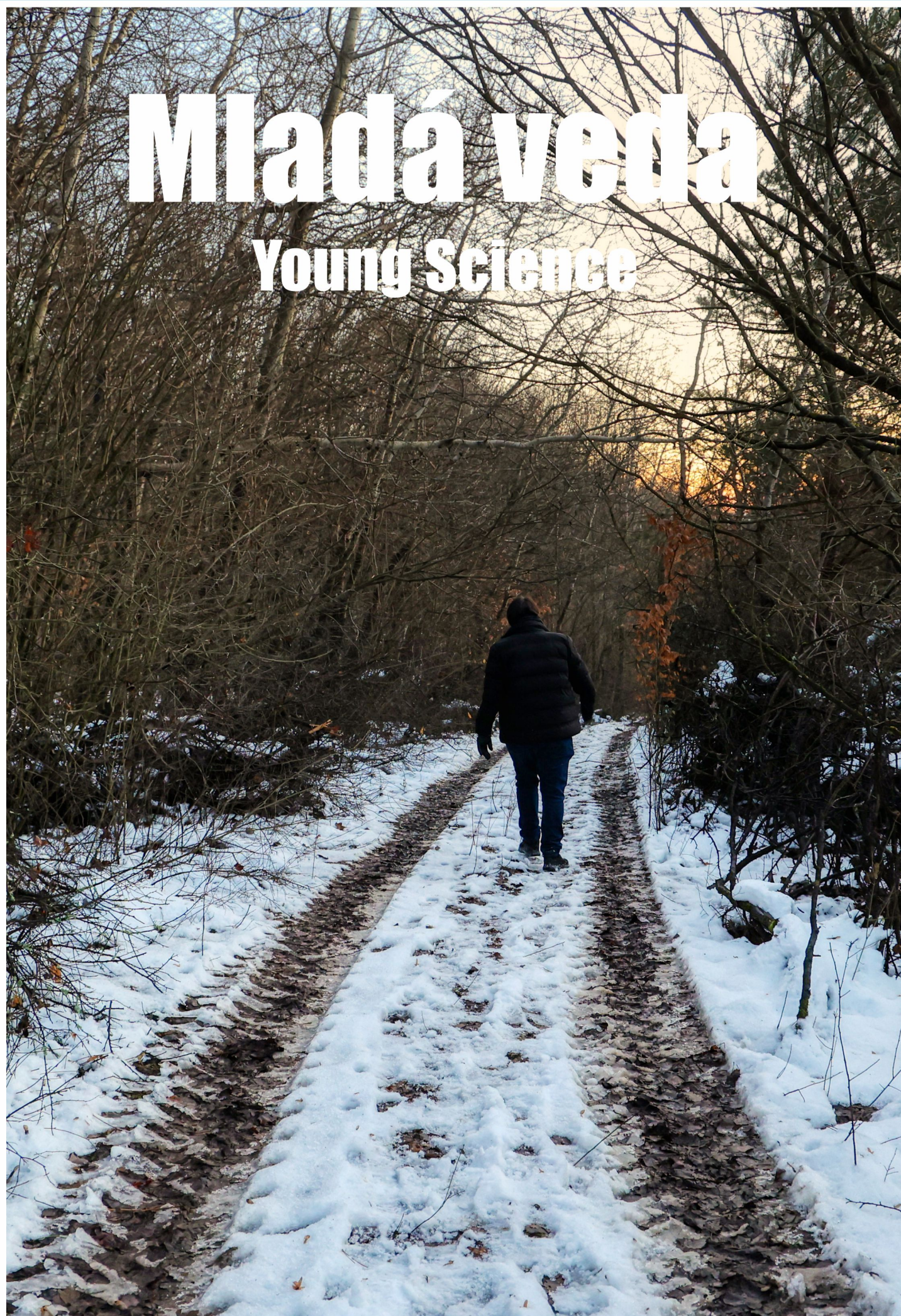

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 11., vydané v decembri 2023

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Zimná prechádzka. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

SPOKOJNOSŤ BUDÚCICH UČITEĽOV A POHĽAD UČITEĽOV PRIMÁRNEHO STUPŇA NA PEDAGOGICKÉ INOVÁCIE VO VÝUČBE

SATISFACTION OF FUTURE TEACHERS AND VIEW OF PRIMARY SCHOOL
TEACHERS ON PEDAGOGICAL INNOVATIONS IN TEACHING

Nikola Barčíková, Henrieta Jonek¹

Autorky pôsobia ako interné doktorandky na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Doktorandka Nikola Barčíková sa vo svojom výskume a dizertačnej práci venuje problematike inovatívnej výučby a inovatívnym učiteľom na prvom stupni základných škôl ako potenciálu systémovej reformy školského vzdelávania. Doktorandka Henrieta Jonek sa vo svojom výskume a dizertačnej práci venuje faktorom podmieňujúcim pracovnú spokojnosť učiteľov primárneho vzdelávania. Doktorandky sa snažia nájsť kontinuum v oblastiach spokojnosti učiteľov s pripravovanou kurikulárnou reformou základného vzdelávania, subjektívnym vnímaním náročnosti profesijných činností ku kurikulárnej reforme a vnímaniu otvorenosti a implementácie pedagogických inovácií vo výkone svojej profesie.

The authors work as internal doctoral students at the Faculty of Education, Matej Bel University in Banská Bystrica. In her research and dissertation, doctoral student Nikola Barčíková deals with the issue of innovative teaching and innovative teachers at the first level of primary schools as a potential for systemic reform of school education. Doctoral student Henrieta Jonek in her research and dissertation deals with the factors determining the job satisfaction of primary education teachers. The PhD student tries to find a continuum in the areas of teachers' satisfaction with the forthcoming curricular reform of primary education, subjective perception of the difficulty of professional activities to curricular reform and perception of openness and implementations of pedagogical innovations in the performance of their profession.

¹ Adresa pracoviska: Mgr. Nikola Barčíková, Mgr. Henrieta Jonek, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica
E-mail: nikola.barcikova@umb.sk, henrieta.jonek@umb.sk

Abstract

The article focuses on the satisfaction of future teachers and the perception of pedagogical innovations by teachers at the first level of elementary schools in Slovakia. We analyze how future teachers perceive undergraduate training and how teachers implement innovations in the educational process in practice. Using a combination of questionnaires, we collected data from student teachers and first-level teachers in order to identify readiness and subjective perception of innovation in teaching. The article offers a deeper insight through open-ended items focused on innovation and brings insights into the implementation of future changes in the education system. These factors, associated with readiness for practice, predict teachers' job satisfaction.

Key words: pedagogical innovations, primary teachers, implementation of innovations in teaching, questionnaire

Abstrakt

Článok sa zameriava na spokojnosť budúcich učiteľov a vnímanie pedagogických inovácií učiteľmi na prvom stupni základných škôl na Slovensku. Analyzujeme, ako budúci učitelia vnímajú pregraduálnu prípravu a ako učitelia v praxi implementujú inovácie do edukačného procesu. S použitím kombinácie dotazníkov sme zhromaždili dáta od študentov učiteľstva a učiteľov na prvom stupni, s cieľom identifikovať pripravenosť a subjektívne vnímanie inovácií vo vyučovaní. Článok ponúka hlbší vhl'ad prostredníctvom otvorených položiek, zameraných na inovácie a prináša pohľady na implementáciu budúcich zmien vzdelávacieho systému. Tieto faktory, spojené s pripravenosťou pre prax predikujú pracovnú spokojnosť učiteľov.

Kľúčové slová: pedagogické inovácie, učitelia na primárnom stupni vzdelávania, implementácia inovácií vo výučbe, dotazník

Úvod

Vzdelávanie tvorí kľúčový pilier spoločenského rozvoja a udržateľnosti, a jeho kvalita je výrazným indikátorom budúcnosti každej spoločnosti. V tejto súvislosti zohrávajú učitelia neoddeliteľnú úlohu, keď formujú budúce generácie. Ich spokojnosť, postoj k vyučovaniu a angažovanosť voči svojej profesii zásadne ovplyvňujú kvalitu vzdelávania. Učitelia sa v rýchlo sa meniacom prostredí stretávajú s mnohými náročnými výzvami, ktoré súvisia s edukačným procesom. Postup v digitalizácii, potreba inkluzívneho vzdelávania, zdôrazňovanie individuálnych potrieb žiakov a implementácia rôznorodých inovatívnych prvkov do vyučovania predstavujú komplexné úlohy, ktoré môžu predstavovať výzvu pre každého učiteľa. Tento článok sa zameriava na prieskum, hodnotenie a analýzu spokojnosti študentov učiteľstva a vnímanie implementácií inovatívnych prvkov u učiteľov na prvom stupni základných škôl na Slovensku.

Teoretické východiská skúmanej problematiky

S inováciami vo vzdelávaní súvisí pregraduálna príprava študentov učiteľských odborov, ich pripravenosť pre prax, čo môže byť prediktorom ich pracovnej spokojnosti. Môžeme predpokladať, že študenti vedení v kontexte meniacej sa doby, budú pociťovať istotu pri

implementovaní inovatívnych prvkov do vyučovania, čo do istej miery môže súvisieť práve s ich pracovnou spokojnosťou.

Pracovná spokojnosť učiteľov je zahrnutá v rámci celkového pohodlia v živote (Kačmárová, 2011) a stáva sa objektom štúdií v rôznych súvislostiach: kvalita života a uspokojenie z práce (Chmelárová a Prekopová, 2012); vzťah medzi profesionálnou zdatnosťou, pracovnou spokojnosťou, životným uspokojením a vyhorením učiteľov (Telef, 2011); pripojenie medzi školským prostredím a pracovným uspokojením pedagógov (Marinette a Hui, 2021); vzťah medzi pracovnou spokojnosťou učiteľov a osobnou rovnováhou (Gedvilienė a Didžiulienė, 2019). Okrem prieskumu pracovnej spokojnosti v rôznych súvislostiach, sa samotná pracovná spokojnosť učiteľov stáva priamym objektom výskumu (Kačmárová a Baraniová, 2010; Kika, 1993; OECD, 2020).

V súvislosti s pojmom pracovnej spokojnosti sa stretávame s rôznymi výkladmi. Podľa Kravčáková a kol. (2013, s. 124) sa pracovná spokojnosť javí ako psychologická súčasť, vyjadrujúca postoj jednotlivca k práci, s ohľadom na jej charakteristiky a atribúty. Má vplyv na pohodu, oddanosť a aj zdravotný stav zamestnanca, ovplyvňuje jeho správanie aj výkon. Valica (2001, s. 6) definuje pracovnú spokojnosť učiteľa ako "komplexný psychologický jav založený na subjektívnom hodnotení podmienok a nárokov spojených s výkonom učiteľskej profesie". Průcha (2002, s. 75) považuje pracovnú spokojnosť za zásadný faktor ovplyvňujúci výkon učiteľskej profesie. Zdôrazňuje, že úspech vo vykonávaní povolania nemožno očakávať od učiteľov, ktorí sú v pracovnom prostredí nespokojní.

V spojitosti s našou problematikou treba poukázať aj na pojem pedagogické inovácie. Inováciu možno charakterizovať ako cieľavedomý proces zmien, smerujúcich k obnove, modernizácii a zlepšeniu rôznych aspektov, ako sú predmety, javy, prostriedky, pracovné organizácie, inštitúcie a systémy (Obdržálek, Horváthová a kol., 2004). Průcha, Walterová a Mareš (2003) definujú inovácie vo vzdelávaní ako nové pedagogické myšlienky a praktické opatrenia, ktoré sa zameriavajú na transformáciu obsahu a organizácie vzdelávania, hodnotenia žiakov a atmosféry v škole, s dôrazom na budovanie pozitívnych vzťahov so žiakmi a verejnosťou. Tieto inovácie zahŕňajú aj využívanie moderných technológií vo vzdelávaní.

V súčasnosti možno identifikovať pedagogické inovácie v oblasti pedagogiky na základe rôznych kritérií. Patrí sem kritérium technológie, ako napríklad digitálne aplikácie a portály. Ďalej existuje kritérium stratégií, metód a foriem vo vyučovaní, vrátane prístupov ako gamifikácia, kooperatívne vyučovanie a skupinové vyučovanie. Tretím kritériom je koncepcia vyučovania, ktorá zahŕňa prístupy ako projektové vyučovanie, záujmové vyučovanie, personalizované vyučovanie, zážitkové vyučovanie, rovesnícke vyučovanie a ekopedagogika (Cristol, 2023).

V súvislosti so súčasnými zmenami vo výchove a vzdelávaní na primárnom stupni Porubský a kol. (2014) argumentujú, že dochádza k transformácii chápania učiteľskej profesie. Navrhujú model, ktorý učiteľa konceptualizuje ako tvorca kurikula. V tomto kontexte sa zdôrazňuje, že profesionalita učiteľa je kľúčovým faktorom v kurikulárnej reforme. Učiteľ by mal byť vnímaný ako autonómny aktér, ktorý aktívne formuje zmeny v kurikule a využíva všetky úrovne svojej profesionálnej autonómie. Tieto úrovne zahŕňajú všeobecnú profesionálnu autonómiu, osobnú a kolektívnu profesionálnu autonómiu a

manažérsku autonómiu. To je priamo spojené s tým, ako učitelia vnímajú svoju úlohu v novom chápaní svojej profesie a prístupe k kurikulu. Tri typy učiteľov sú identifikované: vývojoví projektanti kurikula, tvorcovia kurikula a implementátori kurikula.

V období spoločenských zmien a globalizácie, kde dochádza k transformácii výchovy, vzdelávania a samotných škôl, je nevyhnutné venovať pozornosť významnému aktérovi výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorého zasahujú priame zmeny v školskom prostredí - učiteľovi. V reakcii na tieto zmeny je dôležité zaujať pohľad na transformáciu pozície a aktivít učiteľa v rámci jeho profesie. Učiteľ je pod vplyvom spoločenských zmien a pôsobenia vzdelávacieho systému vyzývaný k prehodnoteniu svojho prístupu k výučbe a svojej učiteľskej úlohy. Je nevyhnutné, aby získal kompetencie primerané modernému učiteľovi 21. storočia. Napriek tomu aktuálne reformy školského systému na Slovensku naznačujú, že učitelia pociťujú nedostatok podpory pri adaptácii na školskú reformu a zmenu vzdelávania. Tým sú vystavení výraznému tlaku, čo vytvára negatívny postoj k reformným procesom, inováciám vo výučbe a implementácii moderných výchovných prístupov. Situáciu možno charakterizovať ako napätú, komplikovanú a fragmentovanú, pričom prebieha sklon k deprofesionalizácii učiteľskej profesie (Tomengová a kol., 2017).

Cieľom nášho príspevku je prezentovať výsledky z prieskumu zameraného na zisťovanie spokojnosti budúcich učiteľov s pregraduálnou prípravou a dôrazom na vnímanie potrieb aktuálnej doby a názory na ich pripravenosť v oblasti implementácie inovatívnych prvkov do výchovno-vzdelávacieho procesu. Druhým cieľom bolo zistiť aké je vnímanie a implementácia pedagogických inovácií učiteľmi na prvom stupni základných škôl.

Metódy

Prvou časťou nášho prieskumu bola dotazníková forma vlastnej proveniencie v rozsahu 11 otvorených a zatvorených položiek, avšak pre potreby našej štúdie budeme prezentovať výsledky dvoch položiek. Tento prieskum, zameraný na spokojnosť študentov s pregraduálnou prípravou, bol súčasťou validovania meracích nástrojov *Teachers Job Satisfaction Questionnaire* (Lester a Bishop, 2000) a *Teacher Job Satisfaction Scale (TJSS – 9)* (Pepe, Addimando a Veronese, 2017). Validitu odpovedí sme zabezpečovali anonymizáciou a reliabilitu sme overili cez meranie vnútornej konzistencie položiek koeficientom Cronbachova alfa (α) a McDonaldova omega (ω). Obom koeficientom prislúcha hodnota 0,834 a môžeme konštatovať, že išlo o výbornú vnútornú konzistenciu. Dáta sme štatisticky spracovali v štatistickom programe JASP. Výskumný súbor tvorilo 56 študentov, pedagogických odborov, v zastúpení všetkých stupňov štúdia, oboch foriem z dvoch vysokých škôl SR. Druhou časťou zberu dát bolo využitie dotazníka zisťujúceho vnímanie a implementáciu pedagogických inovácií učiteľmi vo výchovno-vzdelávacom procese. Výskumný súbor prebiehajúceho dotazníkového výskumu tvorí 244 učiteľov na prvom stupni základných škôl zastúpených zo všetkých samosprávnych krajov SR. Na distribuovanie dotazníka využívame dva spôsoby – osobné oslovenie učiteľov na školách, oslovenie riaditeľov s požiadavkou pre sprístupnenie učiteľom na prvom stupni a emailovú komunikáciu s učiteľmi alebo riaditeľmi škôl. Dáta sme spracovali a vyhodnotili pomocou deskriptívnej štatistiky.

Výsledky

V rámci prvej časti dotazníkového prieskumu sme dospeli k nasledujúcim výsledkom. Je dôležité spomenúť, že prienik týchto výsledkov možno dohľadať v publikovanom konferenčnom zborníku s titulom *Aká je a aká by mohla byť príprava budúcich učiteľov* (Jonek, 2023).

Respondenti, ktorí sa zúčastnili nášho prieskumu prostredníctvom dotazníka (N = 56), sú v zastúpení – denní študenti (N = 35) a externí študenti (N = 21). Pokiaľ ide o dosiahnutý najvyšší stupeň vzdelania, môžeme konštatovať, že respondenti zahŕňajú osoby so stredoškolským vzdelaním (N = 13), bakalárskym stupňom (N = 37), magisterským stupňom (N = 5) a doktorandským stupňom (N = 1). Respondenti študujú v rámci programov zameraných na predškolskú a elementárnu pedagogiku (N = 31), učiteľstvo pre primárne vzdelávanie (N = 24) a kombináciu predmetov, ako je učiteľstvo geografie a slovenského jazyka a literatúry (N = 1). V rámci výsledkov prieskumu prezentujeme najdôležitejšie parciálne výsledky pre potreby tejto štúdie.

V položke (s viacnásobným výberom) zisťujúcej s akými inovatívnymi prvkami sa študenti počas svojho štúdia stretli, prezentujeme v tabuľke nižšie.

Level	Counts	Total
Kooperatívne učenie	55	56
Bádateľská metóda	46	56
Riešenie problémových úloh	44	56
Problémové vyučovanie	41	56
Projektové vyučovanie	41	56
Escape room	21	56
Snowball – nabaľovanie snehovej gule	20	56
Iné – Aplikovanie Persona doll metódy	1	56
Iné – Brainstorming, Hejného metódy	1	56

Tabuľka 1 – Inovatívne metódy/prvky, ktoré sú respondentom známe
zdroj: autor príspevku

Študentov, ktorí odpovedali na otázku: *Čo považujete za výhody využívania inovatívnych prvkov vo výučbe?*, sme kategorizovali do šiestich skupín. V prieskume sme však zaznamenali prípady, kde študenti neodpovedali na otázku (N = 3), alebo poskytli odpovede odlišné od predchádzajúcich šiestich kategórií (N = 4). Nižšie uvedená tabuľka prezentuje naše zistenia, týkajúce sa zastúpenia jednotlivých kategórií.

Level	Counts	Total	Proportion
Ozvláštnenie výučby, zaujímavejšia a zábavnejšia výučba	17	56	0.304
Aktivizácia žiakov, lepšie porozumenie a kritické vnímanie, prepojenie s realitou zážitkovou formou	16	56	0.286
Vnútoraná motivácia žiakov	6	56	0.107
Modernizácia vyučovania – apel na súčasnú dobu	5	56	0.089
Možnosti pre kreativitu a tvorivosť vo výučbe	2	56	0.036
Spomenuté všetky vyššie menované kategórie	3	56	0.054
Nezaradené odpovede	4	56	0.071
Bez odpovede	3	56	0.054

Tabuľka 2 – Výhody využívania inovatívnych prvkov vo výučbe z pohľadu respondentov
zdroj: autor príspevku

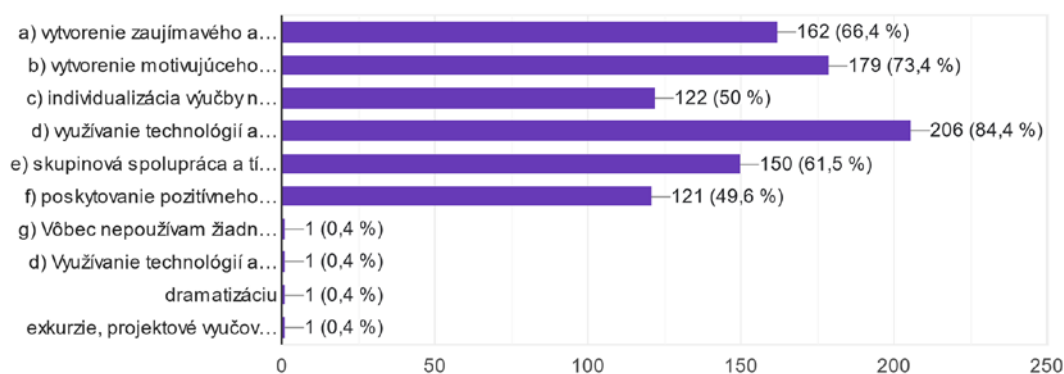
V dotazníku sme sa tiež zamerali na subjektívne vnímanie spokojnosti a pripravenosti pre prax. Respondenti mali vyjadriť mieru súhlasu s tvrdeniami na 5 stupňovej škále (1 vôbec nesúhlasím – 5 úplne súhlasím). Respondenti komunikovali, že sa na hodinách dozvedeli o inovatívnych prvkoch, avšak zastávali neutrálny postoj voči spokojnosti s obsahom prednášok/seminárov a pocitu pripravenosti pre prax.

V rámci druhej časti nášho dotazníkového výskumu, ktorý je venovaný vnímaniu a implementácii pedagogických inovácií učiteľmi na prvom stupni základných škôl sme dospeli k týmto parciálnym výsledkom. Výskum stále prebieha, získali sme dáta od 244 respondentov. Respondenti, ktorí sa zúčastnili nášho dotazníkového prieskumu (N = 244) sú v zastúpení ženy (N = 237), muži (N = 7). V rámci výsledkov dotazníka prezentujeme najdôležitejšie parciálne výsledky pre potreby tejto štúdie.

V položke (s viacnásobným výberom) zisťujúcej, ktoré metódy a stratégie používajú učitelia na motivovanie žiakov pri vyvedení učiva, prezentujeme v grafe nižšie. Celkovo však môžeme povedať, že štatisticky najvýznamnejšie výsledky vidíme v tom, že učitelia, ktorí inklinujú k inovatívnosti vzdelávania využívajú najviac na motiváciu žiakov technológie a vizuálne pomôcky N = 206 (84,4 %). To poukazuje aj na výsledky prieskumu, ktorý ukazuje, že učitelia vnímajú modernizáciu vzdelávania ako apel pre súčasnú dobu a spoločenský a technologický pokrok.

20. Ktoré metódy a stratégie používate na motiváciu žiakov pri vyvedení učiva? (vyberte všetky vyhovujúce možnosti)

244 odpovedí

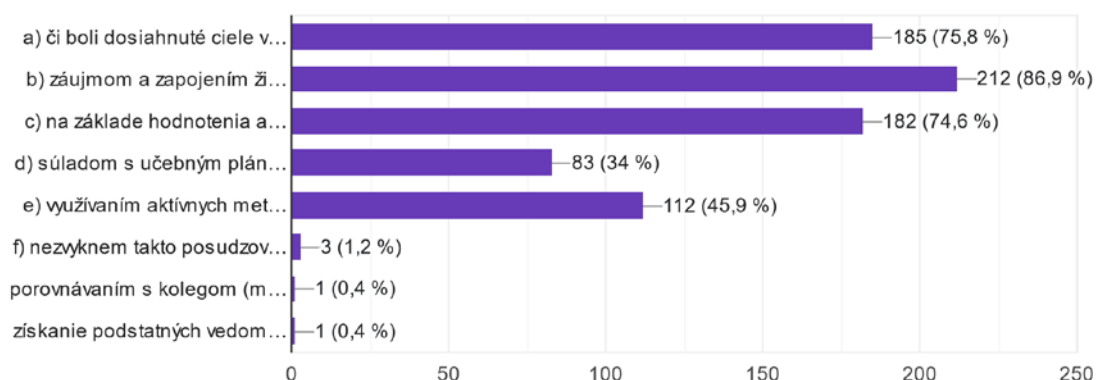

Graf 1 – Inovatívne metódy a stratégie pre motiváciu žiakov pri vyvedení učiva
zdroj: autor príspevku

V položke (s viacnásobným výberom) zisťujúcej, akým spôsobom učitelia posudzujú efektívnosť organizácie svojej výučby, prezentujeme v grafe nižšie. Celkovo však môžeme povedať, že štatisticky najvýznamnejšie výsledky vidíme v tom, že učitelia, ktorí inklinujú k inovatívnosti vzdelávania využívajú najviac na posudzovanie efektívnosti výučby ako ukazovateľ zapojenie žiakov a ich záujem N = 212 (86,9 %).

23. Ako posudzujete efektívnosť organizácie výučby? (vyberte všetky vyhovujúce možnosti)

244 odpovedí

Graf 2 – Zisťovanie efektívnosti organizácie výučby
zdroj: autor príspevku

Záver

Výsledky nášho prieskumu poskytujú dôležité informácie o spokojnosti a pripravenosti študentov a učiteľov vo vzdelávacom prostredí. V prvom rade sme v rámci dotazníkového prieskumu skúmali spokojnosť študentov s pregraduálnou prípravou, pričom sme využili overené meracie nástroje. Odhalili sme, čo respondenti vnímajú ako pozitíva pri implementovaní inovatívnych prvkov do vyučovania, že sa počas seminárov/prednášok stretávali s inovatívnymi prvkami, avšak napriek tomu zastávajú neutrálny postoj voči pocitu pripravenosti pre prax.

V druhej časti nášho výskumu sme sa zameriavali na vnímanie a implementáciu pedagogických inovácií učiteľmi na prvom stupni základných škôl. S 244 respondentmi sme analyzovali metódy a stratégie, ktoré učitelia preferujú pri motivácii žiakov a hodnotili efektívnosť organizácie výučby. Výsledky naznačujú, že učitelia inklinujúci k inovatívnym prístupom a často využívajú technológie a vizuálne pomôcky na motiváciu žiakov. Zároveň pri posudzovaní efektívnosti výučby kladú dôraz na zapojenie žiakov a ich záujem.

Článok zdôrazňuje potrebu podpory učiteľov nielen vo vzdelávacom prostredí, ale aj prostredníctvom iniciatív, ktoré zameriavajú sa na zlepšenie pracovných podmienok a stimuláciu ich osobného a profesijného rozvoja. S ohľadom na neustále meniace sa výzvy v oblasti vzdelávania je nevyhnutné, aby školy a vzdelávacie inštitúcie aktívne podporovali učiteľov pri adaptácii nových pedagogických metód a technológií.

Celkovo náš výskum ponúka dôležité poznatky pre ďalší rozvoj vzdelávacieho prostredia, prispieva k diskusii o príprave budúcich učiteľov a implementácii inovácií vo výučbe, čo by mohlo slúžiť ako vodítko pre tvorcov politik a školských lídrov pri formovaní prostredia, ktoré podporuje trvalý rozvoj učiteľskej komunity a inovačný prístup vo vzdelávaní.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. PaedDr. Ivana Rochovská, PhD.*

Použitá literatúra

1. CRISTOL, D. 2023. *Pedagogical innovation as a source of professional development*. Thot Cursus. <https://cursus.edu/en/26546/pedagogical-innovation-as-a-source-of-professional-development>
2. GEDVILIENĚ, G. a R. DIDŽIULIENĚ. 2019. *Teachers' Job Satisfaction and Personal Life Balance Aspects* (s. 262). <https://doi.org/10.22616/REEP.2019.033>
3. JONEK, H. 2023. Vnímanie spokojnosti a pripravenosti budúcich učiteľov na implementáciu inovatívnych prvkov do vyučovania – escape room ako inovatívny prvok vo vzdelávaní. In: KOŽUCHOVÁ, M., GUNČAGA, J. a DROŠČÁK, M. *Aká je a aká by mohla byť príprava budúcich učiteľov*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2023. s. 85-92. ISBN 978-80-223-5722-7.
4. KAČMÁROVÁ, M. 2011. *Pracovná spokojnosť učiteľov základných a špeciálnych základných škôl*. In: Psychologické poradenstvo na celoživotnej ceste človeka. Prešovská univerzita v Prešove.
5. KAČMÁROVÁ, M. a J. BARANIOVÁ. 2010. *Overenie vzťahu vybraných faktorov k pracovnej spokojnosti učiteľov základných a špeciálnych základných škôl*. In: Hodnota duševnej práce pre organizáciu a spoločnosť. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
6. KIKA, M. 1993. *Pracovná spokojnosť pedagógov očami sociológa*. Pedagogické rozhľady, 4-5, 1-5.
7. KRAVČÁKOVÁ, G. a kol., 2013. *Organizačné správanie: Vysokoškolská učebnica*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
8. LESTER, P. E. a L. K. BISHOP. 2000. *Handbook of Tests and Measurement in Education and the Social Sciences* (2.ed.). Scarecrow Way, Inc.
9. MARINETTE, B. A X. HUI. 2021. *School environment and teachers' job satisfaction*. *European Journal of Education Studies*, 8, 17. <https://doi.org/10.46827/ejes.v8i7.3799>
10. OBDRŽÁLEK, Z., K. HORVÁTHOVÁ a kol. 2004. *Organizácia a manažment školstva: Terminologický a výkladový slovník*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
11. PEPE, A., L. ADDIMANDO a G. VERONESE. 2017. *Measuring Teacher Job Satisfaction: Assessing Invariance in the Teacher Job Satisfaction Scale (TJSS) Across Six Countries*. *Europe's Journal of Psychology*, 13, 396-416. <https://doi.org/10.5964/ejop.v13i3.1389>
12. PORUBSKÝ, Š. a kol. 2014. *Škola a kurikulum – transformácia v slovenskom kontexte*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2014. 220 s. ISBN 978-80-557-0838-6.
13. PRŮCHA, J. 2002. *Učiteľ – súčasné poznatky o profesi*. Praha : Portál, s.r.o.
14. PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. 2003. *Pedagogický slovník* (4.ed.). Portál.
15. TELEF, B. B. 2011. *The Study of Teachers' Self-Efficacy, Job Satisfaction, Life Satisfaction and Burnout*. *Elementary Education Online*, 10(1), 18.
16. TOMENGOVÁ, A. a kol. 2017. *Pedagogické znalosti a profesionalita učiteľa*. Banská Bystrica: Belianum, časť I, kap. 1.
17. VALICA, M. 2001. *Pracovná spokojnosť učiteľov SŠ na Slovensku, v Čechách a v niektorých krajinách EÚ*. Pedagogické rozhľady, 4, 36.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189